

СОЦИАЛНА И ПОЛИТИЧЕСКА ПОЗИЦИЯ НА ЧОРБАДЖИЙСТВОТО...

ръководството преминавало в ръцете ту на едната, ту на другата групировка и пречело на обществения живот⁶.

Изложеното за участието на чорбаджийството в българските общини показва, че не може да се оценява ролята им в тази обществена институция еднозначно, само като положителна или само като отрицателна, тъй като при всеки конкретен случай тя е различна. На второ място, няма основание защитаваната теза, че българските общини са ръководени преди всичко от чорбаджиите. Такъв генерализиран извод за мястото на чорбаджийството в общинното самоуправление на българите през Възраждането и особено пък за времето от втората половина на XIX в., както сочат редица извори, сред които на първо място уставите на общините, е несъстоятелен⁷.

Определено място чорбаджиите заемат в църковните и училищните настоятелства. Анализът на данните и информацията за лицата, членове на настоятелствата, показва, че ръководството на църковните настоятелства се заема в повечето случаи от чорбаджии. От посочените 10 души 6 от тях са стояли начело на църковните настоятелства, докато ръководителите на училищните настоятелства са само двама, а на читалищно настоятелство - 1. Това е съвсем естествено, като се има предвид времето на формирането на тези институции. Известно е, че църковните настоятелства, наречени още църковно-училищни, се създават най-рано - през втората половина на XVIII век и началните десетилетия на XIX век и поемат грижата по уреждането на светски училища, възстановяването и изграждането на църкви. А по това време начело на обществения живот стоят чорбаджиите, което определя широкото им участие в ръководството и управлението на църковните настоятелства. Още повече, че чорбаджиите са главните дарители за църковното и училищно дело до средата на XIX век.

Като самостоятелни значими културно-просветни институции с точно определени задачи, функции и структура училищните и читалищни настоятелства се формират и утвърждават в живота на българското общество през втората половина на XIX в. Създаването им е дело главно на представителите на интелигенцията и търговско-занаятчийските среди, които се стремят да се наложат в управлението на обществения живот. Това определя сравнително по-слабото представителство на чорбаджийството в тези институции.

Много по-пълна става представата за мястото и ролята на чорбаджийството в духовния живот на българското общество от данните за благотелната и дарителска дейност на отделните чорбаджии (табл. № 3).

Таблица 3

Вид благотелна и дарителска дейност	Брой на лицата	Процент
Изграждане на училище	6	5.56
Издръжка на училище	6	5.56
Изграждане на църква	3	2.78
Дарява имот на църква, манастир, училище, читалище, община	9	8.33
Крупен дарител на манастир, църква, училище	26	24.07
Завещава имот и пари за църква, училище	3	2.78
Участва с парични средства за изграждане и издръжка на манастир, църква, училище, читалище	55	50.92